

Privat tannlegepraksis:

Hva skjer ved skilsmisse?

Tannlege R. Fylling hadde ikke klart å holde sin sti like ren som tennene til sine pasienter. Hun ble like fullt tatt på sengen da hennes ektefelle en morgen høyløyd erklærte at han ville skilles, og krevde halvparten av verdien av hennes svært innbringende tannlegepraksis.

Må tannlegen dele verdien av sin tannlegepraksis med ektefellen?

Herr Fylling var overbevist om at han ville gå formuende ut av det kortvarige ekteskapet. I sin bitterhet ofret han det ikke en tanke at hans kone hadde arbeidet hardt som tannlege i mange år før de giftet seg. Han hadde som følge av hennes svulmende pasientportefølje lagt seg til en livsstil under ekteskapet som var langt mer eksklusiv enn hans egen innsats skulle tilsi.

Tannlege Fylling tørket svetteperler av pannen idet hun ankom sin advokat senere samme dag, vel vitende at både en langvarig rettsprosess og mannens ruinerende krav for hennes del var ensbetydende med enormt mange rotfyllinger.

Den erfarne advokaten innledet med å forklare at det riktignok er både kompliserte og skjønnsmessige rettslige vurderinger etter ekteskapsloven¹, men at ektefellen ikke på noen måte har en berettiget forventning om tilsvarende resultater som de han hadde sett i amerikanske såpeserier. Årsaken til skilsmissemisjonen har ingen betydning, og ektefellen må etter skilsmissemisjonen selv sørge for å sette tæring etter næring².

Tannlege Fylling svarte avkreftende da advokaten spurte om de hadde en ektepakt som regulerte det økonomiske forholdet mellom ektefellene. Hun hadde ønsket å opprette en ektepakt for

å forebygge fremtidige konflikter, men ektefellen hadde nektet. Hvis de hadde avtalt at hun skulle ha sin tannlegepraksis som særeeie, så ville denne normalt ha vært unntatt fra deling og ikke ha vært en del av skifteoppgjøret ved en skilsmisse³.

Når noe annet ikke er avtalt i ektepakt, har ektefellene det som kalles felleseie. Deres samlede formuer skal da som hovedregel deles likt dersom de går fra hverandre, etter at det er gjort fra- drag for gjeld⁴. Tannlege Fylling gispet når hun innså at hun etter denne regelen måtte dele verdien av sin tannlegepraksis med ektefellen.

Retten til å holde utenfor verdier som ikke er skapt under ekteskapet

Tannlege Fylling var ikke spesielt interessert i juridiske spissfindigheter, men var desto mer opptatt av sin egen lommebok. Hun fulgte derfor oppmerksomt med da advokaten forklarte at selv om likedeling er hovedregelen, så er det et praktisk viktig unntak fra dette som kalles skjevdeling. Skjevdeling er i realiteten den materielle hovedregelen for verdier som ikke er skapt under ekteskapet.

Skjevdeling innebærer at hver av ektefellene kan kreve at verdien av formue som klart⁵ kan føres tilbake til⁶ midler som en ektefelle hadde da ekteskapet ble inngått, holdes utenfor delingen. Dette gjelder også for midler

som en ektefelle har ervervet ved arv, eller ved gave fra andre enn ektefellen, under ekteskapet.

Ordlyden «klart kan føres tilbake til» kan ofte medføre en vanskelig bevisvurdering, særlig ved næringsvirksomhet. Opprinnelig gjeld trekkes fra, og skjevdeling kan kun kreves av nettoverdien⁷. Dersom tannlegepraksisen var belånt ved ekteskapsinngåelsen, og lånet er nedbetalt med felleseiemidler, må verdien av dette medregnes på skiftet.

Det er i utgangspunktet verdien av tannlegepraksisen på delingstidspunktet som kan kreves skjevdelte. Avkastning av skjevdelingsmidler kan skjevdeles (alminnelig prisstigning mv.). Verdistigning under ekteskapet som skyldes tannlegens arbeidsinnsats eller investert kapital som ikke stammer fra skjevdelingsmidler kan imidlertid ikke skjevdeles. Det er derfor nødvendig å skille mellom ulike typer avkastning, når ektefellen som krever skjevdeling arbeider i virksomheten og den har hatt en verdistigning under ekteskapet.⁸

Fyllings tannlegepraksis ble etablert før ekteskapet, og hun kan da vanligvis kreve verdien av denne skjevdelte⁹. Det er imidlertid hun som må dokumentere både at hun har et skjevdelingskrav og størrelsen på dette. Tannlege Fyllings ekteskap ble oppløst etter kun tre år, og hun hadde pliktoppfyllende nedbetalt

7. Rt 2002/1596 om beregning av skjevdelingskrav, som direkte gjelder boligeiendom.

8. Det er i teorien lansert ulike modeller for hvordan man kan skille mellom ulike typer avkastning. Det vil ofte være kompliserte bevisvurderinger. Rettstilstanden er uklar og gir liten forutberegnelighet. Se bl.a. Lie, Gyldendal rettsdata (2012), Skjevdeling av næringsvirksomhet.

9. Skjevdelingsregelen er en ren verdiregel. Retten til å overta gjenstanden (naturalutlegg) fremgår av el § § 66-67. Retten til skjevdeling forutsetter vanligvis at ektefellen var suffisient ved ekteskapsinngåelsen.

3. El. § 42 avtale om unntak fra deling

(særeeie). Ektepakt kan inngås før ekteskapsinngåelsen eller under ekteskapet.

4. El. § 58 likedeling og gjeldsfradrag

5. El § 59 første ledd Skjevdeling (hovedreglen). Det kreves mer enn vanlig sannsynlighetsovervekt, jf Rt 2001/1434 og Ot.prop nr. 28 (1990-91) Det er relativt få rettsavgjørelser som gjelder skjevdeling av næringsvirksomhet.

6. Verdien må være i behold. Er verdien av tannlegepraksisen sunket, er det nåverdien som kan skjevdeles, jf el § 69 annet ledd.

1. L04.07.1991 nr. 47 Lov om ekteskap (Ekteskapsloven, el.)

2. El. § 79 om ektefellebidrag er en ren unntaksbestemmelse.

sin næringsgjeld før ekteskapsinngåelsen. På bakgrunn av tannlegens regnskaper og de opplysningene advokaten hadde mottatt, var hans vurdering at hun ikke trengte å dele verdien av tannlegepraksisen med ektefellen.

Han avsluttet med å fortelle at det er full avtalefrihet på et skifteoppgjør¹, og rådet henne til å forsøke å finne en minnelig løsning med ektefellen. Advokaten betraktet de tindrende øynene til sin takknemlige klient, før hun selvsikkert forlot hans kontor.

Ikke rett til skjevdeling hvis det fører til et «åpenbart urimelig resultat»

Dagen derpå fikk advokaten til sin forbauselse en telefon fra nok en slukøret tannlege. Tannlege I. Plantat fortalte sørgmodig at han ønsket å forlate sin kone, som under hele det mer enn 20 år lange ekteskapet hadde vært tannhelsesekretær ved hans tannklinikk. De hadde engang vært skjønt enige om at deres gjensidige tillit var urokkelig. Det var dessuten forferdelig uromantisk å snakke om ektepakt og økonomi når man var nyforelsket.

Tannlegen hadde startet sin praksis noen måneder før ekteskapsinngåelsen, men det driftige ekteparet hadde i fellesskap bygget opp det alt vesentlige av verdien av den veldrevne praksisen.

Advokaten tenkte i sitt stille sinn at dette var en langt mer komplisert sak, og utfallet av en eventuell rettslig prosess ville være vanskelig å forutsi.

Det var grunn til å stille spørsmål ved om grunnvilkårene for skjevdeling var oppfylt, og det ville være vanskelig for tannlegen å underbygge kravet.

Hvis retten til skjevdeling fører til et åpenbart urimelig resultat, kan den dessuten helt eller delvis falle bort. Ved vurderingen legges det særlig vekt på ekteskapets varighet og ektefellenes innsats for familien². Dette er en snever unntaksregel som begrenser retten til

skjevdeling, selv om hovedvilkårene er oppfylt. Det er den som hevder at skjevdeling vil føre til et åpenbart urimelig resultat som har bevisbyrden for at lovens vilkår er oppfylt.

Advokaten, som satte sin integritet høyt, måtte forklare sin klient at det antakelig var lite sannsynlig at han ville vinne frem med et skjevdelingskrav i dette tilfellet.

Skjevdeling uavhengig av om lovens vilkår er oppfylt hvis «sterke grunner» tilsier det

Advokaten gjorde oppmerksom på at en ektefelle kan gis rett til å holde utenfor delingen hele eller deler av verdien av felleseie dersom sterke grunner taler for det, selv om hovedvilkårene for skjevdeling ikke er oppfylt.

Dette er en meget snever unntaksregel som utvider retten til skjevdeling. Bestemmelsen kan i helt særlige tilfeller få anvendelse når en tannlege har opparbeidet en tannlegepraksis under ekteskapet i felleseie, dersom likedeling vil gjøre det vanskelig å fortsette virksomheten.

Etter advokatens oppfatning var det lite sannsynlig at tannlege Plantat ville vinne frem med et slikt krav, ikke minst fordi det var et svært langvarig ekteskap og ektefellen i tillegg jobbet i tannlegepraksisen³.

Størrelsen på de verdier som skal deles, med fokus på goodwill⁴

Tannlege Plantat måtte dermed belage seg på å dele verdien av tannlegepraksisen med sin kone. Det gjensto imidlertid fortsatt å avklare hvordan virksomheten skulle verdsettes på skifteoppgjøret.

Ektefeller kan bli enige om hvilken verdi som skal legges til grunn, eller det kan innhentes en takst. Dersom de ikke blir enige kan hver av dem kreve at verdien på tannlegepraksisen fastsettes ved

skiftetakst. Taksten skal som hovedregel svare til omsetningsverdien.⁵

Verdien av en tannlegepraksis kan deles inn i materielle og immaterielle verdier/goodwill.

De materielle verdiene (fysiske aktiva) i tannlegepraksisen skal medregnes i skifteoppgjøret.

Når en næringsvirksomhet er felleseie, skal også dens goodwill⁶ i utgangspunktet inngå i delingsgrunnlaget, med unntak for goodwill «som i særlig grad er knyttet til ektefellen personlig, f.eks. har sitt grunnlag i ektefellens spesielle kvalifikasjoner innen sitt yrke som advokat, konsulent el.l.»⁷ Goodwill bør da ikke tillegges betydning ved verdsettelsen, med mindre virksomheten må antas å bli solgt etter at oppgjøret er avsluttet.

Hvorvidt goodwill skal inngå i delingsgrunnlaget når det er snakk om en tannlegepraksis vil være avhengig av en konkret vurdering i den enkelte sak.

Det antas at goodwill vanligvis vil være nært knyttet til den enkelte tannlegens faglige og personlige kvalifikasjoner og fremtidige arbeidsinnsats⁸. Dette kan muligens stille seg annerledes i større virksomheter, dersom goodwill ikke i samme grad er knyttet til den enkelte tannlege personlig, og hvor det må skilles mellom personlig og forretningsmessig goodwill.

Advokaten vurderte det slik at goodwill i Plantats enkeltpersonforetak ikke skulle medregnes ved verdifastssettelsen på skifteoppgjøret, fordi den i betydelig grad var avhengig av at han personlig fortsatte sin tannlegepraksis.⁹

Tannlege Plantat hadde for lengst mistet den røde tråden i advokatens redegjørelse, og fant ved nærmere ettertanke ut at hans varme følelser for tannlege Fylling faktisk hadde kjølnet en smule i løpet av samtalen.

*Tone Christin Galaasen
Advokat i NTF*

1. El § 65

2. El § 59 andre ledd. Innstilling til ny ekteskapslov NOU 1987:30 s. 130. I Rt 1999/177 og LB-2009-058031 ble hhv. 10 år og 11 ½ år ikke ansett som langvarige ekteskap og ikke tillagt betydning i noen retting. Hovedregelen om skjevdeling fikk anvendelse. Med "innsats" menes både økonomiske bidrag og arbeidsinnsats i forbindelse med husarbeid, omsorg for felles barn samt oppussing og vedlikehold av felles bolig mv.

3. El § 59, tredje ledd. Rt 2001/572 Krav om skjevdeling av legepraksis som var etablert under ekteskapet førte ikke frem. Ekteskapet hadde vart i 23 år. Legens ektefelle hadde jobbet i klinikken i 3,5 år, og vært med på å bygge den opp. Det ble tillagt vekt at legen hadde hatt skattemessige fordeler ved omdanning fra EPF til AS (note 15).

4. Egge, FAB 2005-3 Skjevdeling av næringsvirksomhet s. 6 flg. om andre forhold som kan vektlegges, bl.a. latente skattekrav.

5. El § 69

6. Goodwill er virksomhetens merverdi som følge av opparbeidet pasientportefølje, tannlegens renommé mv. Se www.tannlegeforeningen.no/jus-og-arbeidsforhold/privat-sektor-og-tidende-2008; 118 nr. 14.

7. NOU 1987: 30 s. 141. Norsk lovkommentar, el § 69, note 264.

8. RG 1990 nr. 24. Se også mindretallets uttalelser i Rt 2001/572 og LG-2009-192339.

Litteratur

Holmøy og Lødrup, Ekteskapsloven – og enkelte andre lover med kommentarer, 2. utg. 2001.

Lødrup og Sverdrup, Familieretten, 7. utg. 2011.

Sverdrup, Norsk lovkommentar, ekteskapsloven med kommentarer.

Lie, Gyldendal rettsdata (2012 elektronisk artikkel), Skjevdeling av næringsvirksomhet

Egge, FAB 2005–3 Skjevdeling av næringsvirksomhet

9. Rt 2001/572. Legepraksis opparbeidet under ekteskapet i felleseie, var omdannet fra EPF til AS før ektefellene ble separert. Legen måtte dele en fordring på vederlag for goodwill mot AS med ektefellen fordi goodwillen ved omdanningen var konvertert til et pengekrav. Høyesterett uttalte for øvrig at "goodwillfordringen for en stor del anses knyttet til Bs person, og som følge av dette ville A, dersom virksomhetsomdanningen ikke hadde funnet sted, neppe kunne ha gjort krav på at noen andel av opparbeidet goodwill skulle inngå i delingsgrunnlaget".

Medlemsrådgivning

Medlemsrådgiverne yter juridisk bistand knyttet til medlemmenes yrkesutøvelse, næringsdrift og arbeidsforhold. Telefontid mandag-fredag kl 0900 - 1100.

Forhandlingsjef John Frammer

Juridisk medlemsrådgivning generelt, arbeidsvilkår i offentlig sektor, lønns- og pensjonsforhold i offentlig sektor, tariffspørsmål, forhandlinger, kontakt med arbeidsgiverorganisasjoner/ offentlige arbeidsgivere og opplæring av tillitsvalgte i offentlig sektor.

Tlf: 22 54 74 00, e-post:

john.frammer@tannlegeforeningen.no

Seniorkonsulent Lin Muus Bendiksen

Medlemsrådgivning generelt, lønns- og arbeidsforhold for hjelpepersonell, mønsteravtalen for tannhelsesekretærer, internkontroll, HMS og kvalitetsutvikling.

Tlf: 22 54 74 00, e-post:

lin.bendiksen@tannlegeforeningen.no

Advokat Dag Kielland Nilsen

Juridisk medlemsrådgivning generelt, kontrakter, skatte- og avgiftsspørsmål, saker for klagenemndene, ansvarsforsikring i Norsk pasientskadeerstatning (NPE).

Tlf: 22 54 74 00, e-post:

dag.nilsen@tannlegeforeningen.no

Advokat Elisabeth Scarpello

Juridisk medlemsrådgivning generelt, kontrakter, etiske spørsmål og konkurranserettslige spørsmål. Tlf: 22 54 74 00 e-post: elisabeth.scarpello@tannlegeforeningen.no

Advokat Tone Galaasen

Juridisk medlemsrådgivning generelt, kontrakter, NTFs fond for rettshjelpordningen for tannleger. Tlf: 22 54 74 00 e-post: tone.galaasen@tannlegeforeningen.no